

Apibendrinimas apie socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimoms infrastruktūrą savivaldybėse

Vykdydama 2005 m. spalio 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1114 patvirtintų Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – tarnyba) nuostatų funkcijas, tarnyba atliko tyrimą apie socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimoms infrastruktūrą savivaldybėse. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba kreipėsi į miestų ir rajonų savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybas (skyrius) (toliau – VTAT), prašydama pateikti informaciją apie tai, kokios socialinės paslaugos teikiamos socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams kiekvienoje savivaldybėje, su kokiais socialiniais partneriais bendradarbiaujama.

Tyrimo dalyvavo 60 miestų ir rajonų savivaldybių.

1. VTAT pateiktais tarnybai duomenimis, 2005 metais 16361 socialinės rizikos šeimoje augo 36539 vaikai.

Svarbu paminėti, kad miestų/rajonų VTAT buvo pirmosios savivaldybių institucijos, prakalbusios apie paslaugų būtinumą socialinės rizikos šeimoms. Tik 2005 m. kovo 15 d. Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo „Dėl Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2000 m. liepos 10 d. įsakymo Nr. 70 „Dėl Socialinių paslaugų katalogo 2000 m. patvirtinimo“ pakeitimo (Žin., 2005, Nr. 38-1252) 19¹ punkte atsirado naujas terminas „socialinės rizikos šeima“.

2. Iš VTAT pateiktų duomenų matyti, kad skirtingose savivaldybėse su socialinės rizikos šeima ir vaiku dirbama labai nevienodai. Nėra vieningos sistemos, kuri aiškiai apibrėžtų, kas yra atsakingas už darbą ir teikiamas paslaugas socialinės rizikos šeimoms. Socialinių paslaugų šeimai sistema dažniausiai apsiriboja finansinės paramos teikimu ir jos naudojimo priežiūra. Ne visose miestų ir rajonų savivaldybėse yra socialinių paslaugų centrai, tarnybos, kai kur (Skuodo rajono VTAT) iš viso nėra socialinių partnerių darbui su socialinės rizikos šeimomis. Didžiuosiuose miestuose veikia daugiau nevyriausybinių organizacijų, teikiančių informavimo, konsultavimo, socialinių įgūdžių ugdymo ir kitas panašaus pobūdžio paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams, o į atokias kaimo vietas retai atvyksta net seniūnijų socialiniai darbuotojai.

3. Kadangi iki 2005 metų nei LR Socialinių paslaugų įstatyme (Žin., 1996, Nr. 104-2367), nei Socialinių paslaugų kataloge (Žin., 2000, Nr. 65-1968) socialinės rizikos šeima neįvardijama kaip socialinių paslaugų gavėja, savivaldybėse nebuvo organizuojamos ir teikiamos socialinės

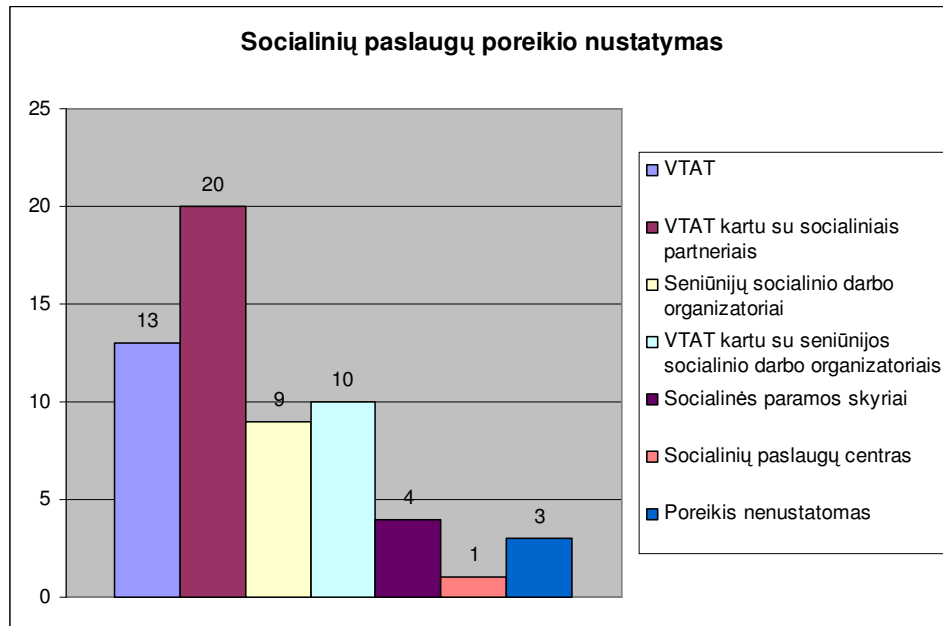
paslaugos socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams. Dauguma savivaldybių iki šiol labiau linkusios teikti socialinės rizikos šeimoms materialinę paramą, o ne socialines paslaugas.

Tačiau praktika rodo, kad vien materialinė parama nėra veiksminga. Siekiant mažinti tokių šeimų ir jose augančių vaikų socialinę atskirtį, būtina intensyviai dirbti socialinį darbą. Deja, ne visose savivaldybėse išplėtos nestacionarios paslaugos socialinės rizikos šeimoms, auginančioms vaikus.

4. Iki 2006 m. liepos 1 d. nebuvo vieningos sistemos, kaip nustatyti socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams. Daugumoje miestų ir rajonų savivaldybių socialinių paslaugų poreikio nustatymą socialinės rizikos šeimai inicijavo ir paslaugų poreikį nustatė VTAT arba VTAT, bendradarbiaudama su Socialinės paramos skyriumi, Socialinių paslaugų centro socialiniais darbuotojais, seniūnijų socialinio darbo organizatoriais ar su kitais socialiniais partneriais.

Tačiau nuo š. m. liepos 1 dienos, įsigaliojus Socialinės rizikos vaiko ar likusio be tėvų globos vaiko socialinės globos poreikio nustatymo metodikai (Žin., 2006, Nr. 73-2795), vis dar nėra aišku, kaip ją taikyti, nustatant socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams. Pagal Asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo (Žin., 2006, Nr. 43-1571) 3 punktą, nustatant asmens, gyvenančio kartu su šeima, socialinių paslaugų poreikį, kartu nustatomas ir socialinių paslaugų poreikis šeimai. Asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikį nustato socialiniai darbuotojai, paskirti savivaldybės institucijos nustatyta tvarka. Šio aprašo 19 punktą nurodo, kad socialinių paslaugų poreikis socialinės rizikos šeimai vertinamas atsižvelgiant į šeimos narių socialinius įgūdžius ir motyvaciją kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką savo namuose, šeimoje, palaikyti socialinius ryšius su visuomene ir užtikrinti šeimoje augančių vaikų visapusišką vystymąsi ir ugdymą vadovaujantis teisės aktais, reglamentuojančiais darbo su socialinės rizikos šeimomis bei vaiko laikinosios ir nuolatinės globos (rūpybos) organizavimą. Teikiant socialines paslaugas socialinės rizikos šeimai, turi būti užtikrinamas ir socialinių paslaugų teikimas vaikams.

5. Atsakomybė, dirbant su socialinės rizikos šeima ir vaiku tiek prevencijos, tiek intervencijos etape beveik visuose miestuose ir rajonuose tenka tik VTAT. VTAT pateikia nuomonę, kad daugumoje savivaldybių vyrauja praktika, jog visas problemas, susijusias su vaiku, turi spręsti Vaiko teisių apsaugos tarnyba (skyrius). Socialinių paslaugų poreikio socialinės rizikos šeimoms nustatymas miestų ir rajonų savivaldybėse pasiskirstęs taip (1 lentelė):

1 lentelė. Socialinių paslaugų poreikio nustatymas

Socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms daugelyje savivaldybių savarankiškai nustato **VTAT specialistai (13 savivaldybių VTAT)**, **20 VTAT** socialinių paslaugų poreikį nustato kartu **su socialiniais partneriais** (VTAT bendradarbiauja su seniūnijų socialinio darbo organizatoriais, socialinės paramos skyriumi, policija, NVO), taip pat **10 VTAT** – su seniūnijų socialinio darbo organizatoriais. Darytina išvada, kad socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms daugiausia – **43 savivaldybių VTAT** inicijuoja ir nustato vaiko teisių apsaugos tarnybos (skyriai), taip pat kartu dalyvaujant socialiniams partneriams. Kelios tarnybos – **9 VTAT** – pateikė duomenis, kad socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms savarankiškai nustato **seniūnijų socialinio darbo organizatoriai** ir tik **4 savivaldybėse – Socialinės paramos skyrių specialistai**. **1 savivaldybėje** tai daro **Socialinių paslaugų centrai**. **3 savivaldybėse socialinių paslaugų poreikis socialinės rizikos šeimoms nenustatomas** (Raseinių raj., Kalvarijos, Panevėžio m.).

6. Vyrauja praktika, kad socialinių paslaugų teikimą socialinės rizikos šeimoms organizuoja tų institucijų specialistai, kurie ir nustato socialinių paslaugų poreikį. VTAT manymu, socialinių paslaugų poreikio nustatymą ir paslaugų teikimo organizavimą socialinės rizikos šeimoms ir vaikams turėtų vykdyti savivaldybių Socialinės paramos skyriai. 7 tarnybos akcentuoja, kad Socialinės paramos skyriuose arba Socialinių paslaugų centruose turėtų būti pareigybė, skirta socialinių paslaugų poreikio nustatymui, planavimui, jų koordinavimui. Taip pat siūloma spręsti klausimą dėl kompleksinių paslaugų teikimo vaikui ir šeimai. Vienas VTAT siūlo įkurti

savivaldybėse kolegialią instituciją (komisiją), kuri nustatytų ir įvertintų socialinių paslaugų poreikį.

7. Analizuojant duomenis apie prevencinį darbą su socialinės rizikos šeima ir vaiku, gauti tokie rezultatai (2 lentelė):

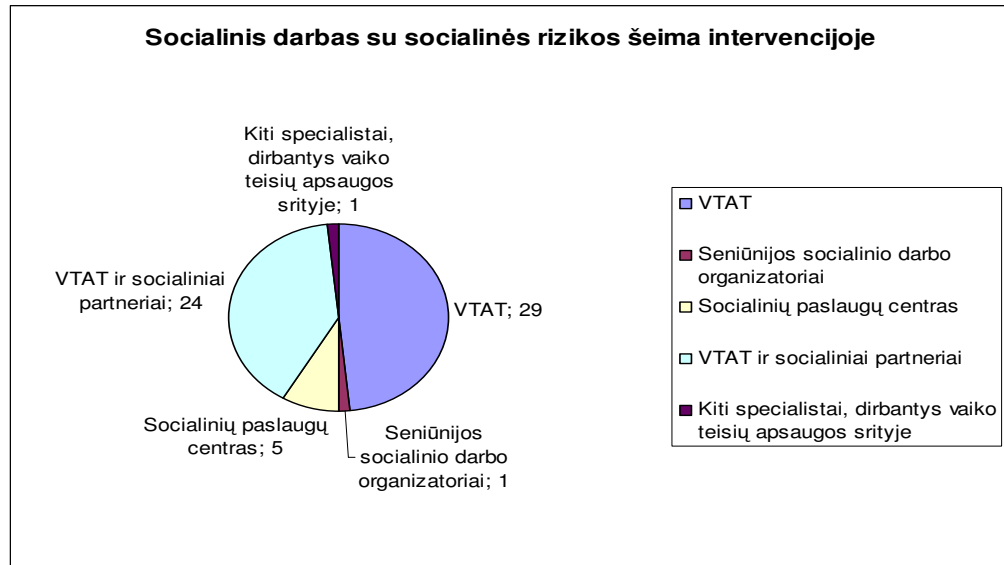
2 lentelė. VTAT pateikti duomenys, kokie specialistai dirba su šeima prevencijos etape

17 VTAT teigė, kad prevencinį darbą atlieka savarankiškai, labai retai įtraukiant seniūnijų socialinio darbo organizatorius. VTAT specialistai lankosi šeimose, nuolat jas informuoja, konsultuoja įvairiais klausimais. Beveik visos tarnybos teigia, kad darbas su socialinės rizikos šeima yra atliekamas pagal galimybes, neužtikrinant darbo nuoseklumo ir kryptingumo.

30 VTAT prevencinį darbą atlieka pasitelkdamos socialinius partnerius, su kuriais bendradarbiauja ir socialinės rizikos šeimos krizės metu. Daugiausia VTAT įvardinti socialiniai partneriai yra vaikų dienos centrai, vaikų globos namai, NVO, teikiančios kitas paslaugas, savivaldybių Socialinių paslaugų centrai.

Tik **4 VTAT** pateikė duomenis, kad jų savivaldybėse **seniūnijų socialinio darbo organizatoriai prevencijos etape su socialinės rizikos šeimomis dirba savarankiškai**. Nedaug seniūnijų socialinio darbo organizatorių, dirbančių su šeimomis, jas identifikavę kaip socialinės rizikos šeimas, darbą tęsia ir šeimos krizės metu.

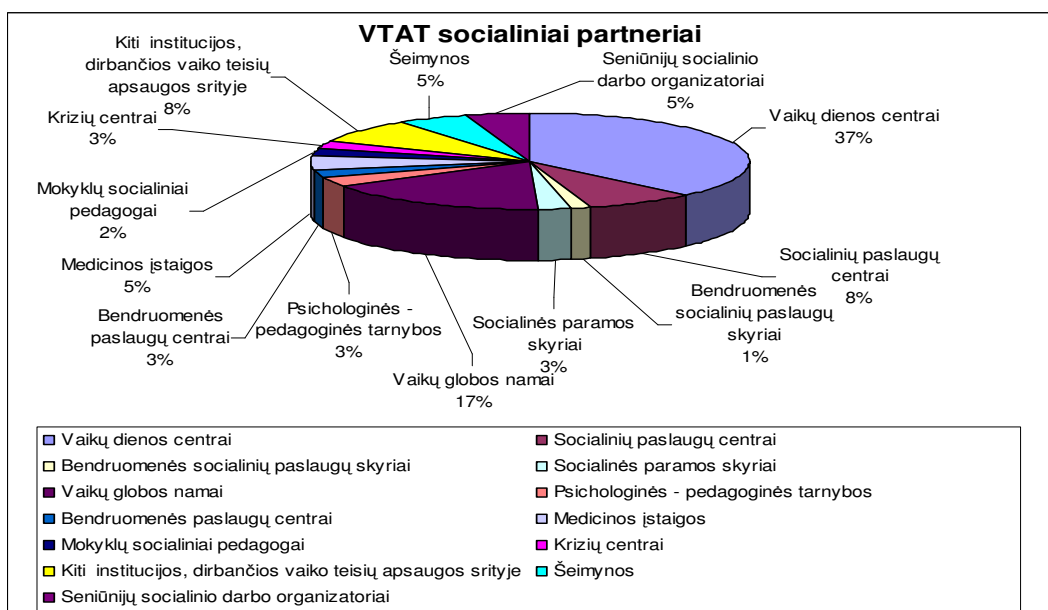
8. Taip kaip **prevencijoje, taip ir intervencijoje** visa atsakomybė už darbą su socialinės rizikos šeimomis beveik visada tenka VTAT (3 lentelė):

3 lentelė. Socialinis darbas su socialinės rizikos šeima intervencijos etape

29 VTAT intervencijoje su socialinės rizikos šeima dirba **savarankiškai**. **24 savivaldybių VTAT** socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams teikia kartu su **socialiniais partneriais** – seniūnijų socialinio darbo organizatoriais, policijos pareigūnais, mokyklų socialiniais pedagogais, nevyriausybinėmis organizacijomis. Tačiau visa atsakomybė darbe su socialinės rizikos šeima intervencijos etape tenka VTAT.

Išanalizavę gautus tyrimo duomenis, galime teigti, kad VTAT **intervencijoje** daugiausia bendradarbiauja su Dienos centrais, skirtais socialinės rizikos šeimų vaikams, taip pat su socialines paslaugas šeimoms ir vaikams teikiančiais Socialinių paslaugų centrais, nevyriausybinėmis organizacijomis (4 lentelė):

4 lentelė. VTAT socialiniai partneriai

VTAT bendradarbiauja su **vaikų dienos centrais (37 proc.)**, skirtais socialinės rizikos šeimų vaikams. Daugiausiai dienų centrų steigėjai yra NVO, nedaugelyje miestų ar rajonų – savivaldybių administracijos. 30 miestų ir rajonų VTAT (apie **17 proc.**) nurodė, kad vienas iš pagrindinių socialinių partnerių yra **vaikų globos namai**. Paimtam vaikui iš šeimos socialinės paslaugos teikiamos globos įstaigoje. Remiantis nuo š. m. liepos 1 d. įsigaliojusio LR Socialinių paslaugų įstatymo poįstatyminiu akto Socialinės rizikos vaiko ar likusio be tėvų globos vaiko socialinės globos poreikio nustatymo metodikos (Žin., 2006, Nr. 73-2795) 18 punktu, nustatant socialinės rizikos vaiko socialinės globos poreikį, turi būti nustatomas ir jo šeimos bendrųjų socialinių paslaugų ar socialinės priežiūros poreikis. Atkreiptinas dėmesys, kad dirbant su socialinės rizikos šeimomis ir jose augančiais vaikais, tik 15 (**5 proc.**) seniūnijų teikia socialines paslaugas. **8 proc.** visų teikiamų socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimai teikia **Socialinių paslaugų centrai, 3 proc.** – Socialinės paramos skyriai, taip pat keli Bendruomenės socialinių paslaugų centrai. Nepakankamas NVO ir kitų įstaigų, teikiančių socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms, tinklas. Pagal pateiktus VTAT duomenis **16** miestų/rajonų savivaldybėse VTAT socialiniai partneriai teikia socialinių įgūdžių ugdymo paslaugas socialinės rizikos šeimoms, kurios stokoja socialinių įgūdžių.

9. Mažiausiai (vieną ar du) socialinių partnerių turi Kėdainių rajono (1. Kėdainių bendruomenės socialinis centras; 2. Kėdainių rajono kaimiškujų seniūnijų socialinio darbo organizatoriai), Alytaus rajono (1. VšĮ Dienos centras „Padovanokim šypsena“; 2. Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ projektas Dauguose), Šakių rajono (1. Seniūnijų socialinio darbo organizatoriai; 2. Vaikų dienos centrai), Joniškio rajono (1. Joniškio socialinių paslaugų ir užimtumo centras; 2. Žagarės socialinių paslaugų centras), Palangos (1. „Ažuoliukas“ vaikų globos grupės; 2. Socialinės rūpybos skyrius), Šilalės rajono (1. VšĮ Šilalės raj. sutrikusio intelekto asmenų užimtumo centras; 2. VšĮ Šilalės psichikos sveikatos centras), Zarasų rajono (1. VšĮ Socialinių paslaugų centras; 2. Zarasų rajono švietimo centras), Molėtų rajono (1. Molėtų vaikų globos namai; 2. Kijelių ugdymo centras), Prienų rajono (1. VšĮ Prienų ligoninė; 2. Jiezno vaikų globos namai) vaiko teisių apsaugos tarnybos (skyriai).

Po vieną socialinį partnerį savo savivaldybėse turi Trakų rajono (Trakų globos ir socialinių paslaugų centras), Birštono (Lietuvis Caritas), Varėnos rajono (Vaikų dienos centras „Versmė“), Kalvarijos (Vaiko dienos centras „Žiniukas“), Pasvalio rajono (Grūžių vaikų globos namai), Radviliškio rajono (Radviliškio vaikų globos namai „Nykštukas“), Kretingos rajono (Kretingos socialinių paslaugų centras), Neringos miesto (VšĮ Vaikų globos namai „Aušros žvaigždė“) ir Pagėgių (Socialinių paslaugų centras) vaiko teisių apsaugos tarnybos. **1 VTAT – Skuodo rajono**

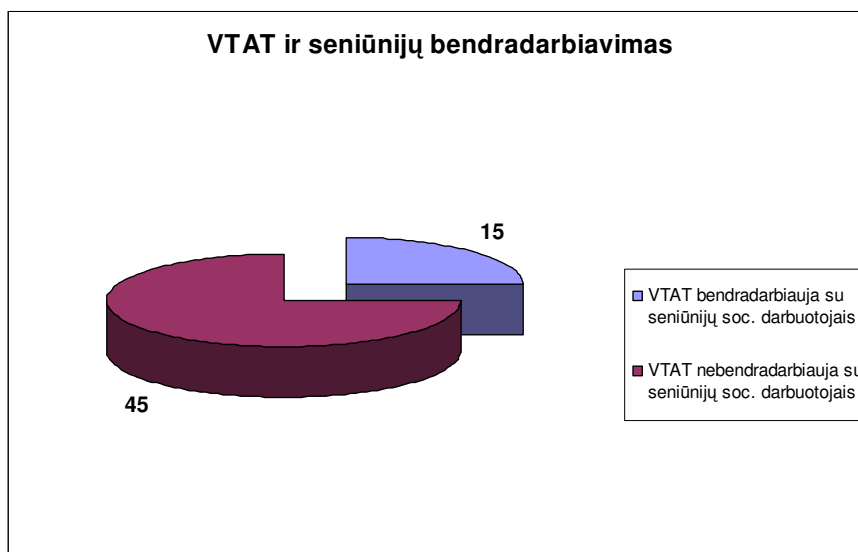
VTAT – visiškai neturi socialinių partnerių darbui su socialinės rizikos šeimomis ir jose augančiais vaikais.

Nors kai kurie VTAT pasisako už tai, kad Socialinės paramos skyriai turi tvarkyti socialinės rizikos šeimų apskaitą ir darbą su jomis bei vaikais, šiandieninė situacija rodo, kad tik keliose savivaldybėse socialinį darbą su šeima dirba Socialinės paramos skyriai, visur kitur atsakomybė tenka VTAT.

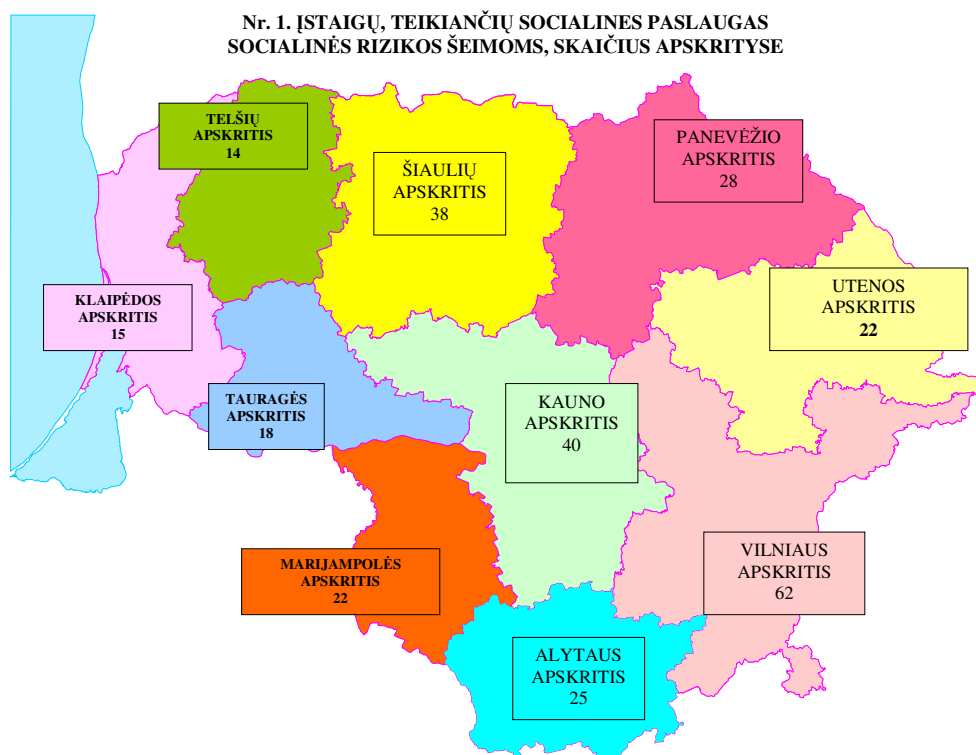
10. 1 lentelėje nurodyta, kad socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms 10-yje savivaldybių VTAT nustato kartu su seniūnijų socialinio darbo organizatoriais, 9 VTAT pateikė duomenis, kad socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms savarankiškai nustato seniūnijų socialinio darbo organizatoriai. Tai reiškia, kad socialinių paslaugų poreikio socialinės rizikos šeimoms nustatymo procese dalyvauja 19 miestų ar rajonų savivaldybių seniūnijų socialinio darbo organizatoriai. Tačiau tik 15 VTAT nurodė, kad toliau dirbant socialinį darbą su socialinės rizikos šeimomis, socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms kartu teikia su seniūnijų socialinio darbo organizatoriais. Pirminiame prevencijos etape seniūnijų socialinio darbo organizatoriai dirba kartu su VTAT, o krizės metu, teikiant socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams, socialinio darbo organizatoriai nebendradarbiauja su VTAT. Tai reiškia, kad didžiausia atsakomybė už darbą su socialinės rizikos šeimomis ir jose augančiais vaikais tenka VTAT.

Svarbu paminėti, kad tik 15 VTAT nurodo, kad bendradarbiauja su seniūnijų socialinio darbo organizatoriais, o 45 VTAT seniūnijų socialinio darbo organizatorių neįvardina kaip socialinių partnerių darbui su socialinės rizikos šeimomis ir jose augančiais vaikais.

Atskirose savivaldybėse iš viso nėra socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinės rizikos šeima ir vaikais (5 lentelė):

11. Analizuojant įstaigų, teikiančių socialines paslaugas, pasiskirstymą apskrityse, matyti, kad daugiausia įstaigų, organizacijų, bendradarbiaujančių su savivaldybių VTAT ir teikiančių socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms, turi Vilniaus, Kauno ir Šiaulių apskritys. Nemažai Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) nėra sudarę tarpusavio bendradarbiavimo sutarčių su socialiniais partneriais. VTAT ir įstaigų pasiskirstymas pavaizduotas žemėlapyje Nr. 1.:

Vilniaus apskrityje, kurioje yra 8 savivaldybės, veikia 62 įstaigos, teikiančios socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams. Kauno apskrityje yra 8 savivaldybės, tačiau čia veikia 40 įstaigų, Šiaulių apskrityje yra 7 savivaldybės ir jose – 38 įstaigos, kurias VTAT įvardija kaip savo socialinių partnerius, teikiančius socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams.

Nors Klaipėdos apskrityje yra 7 savivaldybės, ši apskritis turi tik 15 socialines paslaugas teikiančių organizacijų. Klaipėdos apskrities Skuodo savivaldybėje iš viso nėra socialinių partnerių ar įstaigų darbui su socialinės rizikos šeimomis. Mažiausiai socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms teikiančių įstaigų turi Telšių apskritis. Šios apskrities savivaldybėse yra 14 įstaigų ar organizacijų.

Daugiausia nevyriausybių organizacijų, kurios teikia socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams, turi Vilniaus (35 NVO) ir Kauno (26 NVO), Šiaulių (13 NVO) apskritys. Po 12 NVO įstaigų veikia Alytaus, Marijampolės apskrityse. Tačiau tik 2

nevyriausybines organizacijas savo savivaldybese turi Klaipėdos apskritis, 4 – Telšių apskritis, 5 – Tauragės apskritis. Nevyriausybinių organizacijų pasiskirstymas pavaizduotas žemėlapyje Nr. 2:

Iš VTAT pateiktų duomenų darytina išvada, kad didesnėse apskrityse, Vilniaus, Kauno, Šiaulių, ir mažesnėse apskrityse, Marijampolės ir Alytaus, veikia daugiau nevyriausybinių organizacijų, teikiančių informavimo, konsultavimo, socialinių įgūdžių ugdymo, maitinimo ar socialinės globos paslaugas. Šiose apskrityse yra daugiau vaikų dienos centrų – 100 (iš viso VTAT nurodo 117 vaikų dienos centrų, kurie yra socialiniai partneriai), vykdomos vaikų dienos užimtumo ir socialinio darbo su šeima programos, prevencinis darbas su šeima. Socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo programos vykdomos 24-iose šių 5-ių apskričių įvairaus profilio įstaigose. Mažai nevyriausybinių organizacijų (2) veikia Klaipėdos apskrityje, nors čia yra 7 savivaldybės. Mažesnėse apskrityse, pvz., Tauragės, Telšių, ir atokiose jų savivaldybių kaimo vietovėse silpnai išvystyta socialinių paslaugų infrastruktūra.

12. Remiantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2005 metų pradžioje Lietuvoje buvo tik 6181 socialinio darbo specialistas (iš jų: 2118 – apskričių pavaldumo įstaigose, 1005 – savivaldybių administracijose), seniūnijose tiesiogiai su šeima dirbo tik 552 socialiniai darbuotojai ir 250 lankomosios priežiūros darbuotojų, tačiau beveik visi jie teikė paslaugas pagyvenusiems, neįgaliems žmonėms, asmenims, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų.

Iš pateiktų duomenų darytina išvada, kad savivaldybėse nėra pakankamai plataus įstaigų, teikiančių paslaugas socialinės rizikos šeimoms, tinklo, kas lemia, kad socialinės rizikos šeima, atsidūrusi krizinėje situacijoje, ne visada gali sulaukti pagalbos, kuri padėtų įveikti iškilusius sunkumus. Iki šiol savivaldybėse nevykdomas arba nepakankamai vykdomas socialinės rizikos šeimų ugdymas. Su socialinės rizikos šeimomis turi būti dirbama nuolat ir nuosekliai, mokant jas socialinių įgūdžių, ugdant atsakomybės jausmą, skatinant pasitikėjimą savimi ir savarankiškumą. Tik tokiu būdu galima tikėtis sėkmingos socialinės rizikos šeimų resocializacijos.

IŠVADOS

1. Lietuvoje nėra vieningos sistemos, kuri aiškiai apibrėžtų, kokia institucija yra atsakinga už socialinį darbą ir teikiamas socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams. Nors pagal naują Socialinių paslaugų įstatymą už socialinių paslaugų organizavimą visoms socialinėms paslaugų gavėjų grupėms, tarp jų ir socialinės rizikos šeimoms, turi būti atsakingi savivaldybių socialinės paramos skyriai.

2. Neaišku, kaip taikyti Socialinės rizikos vaiko ar likusio be tėvų globos vaiko socialinės globos poreikio nustatymo metodiką (Žin., 2006, Nr. 73-2795), nustatant socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams, ypač žinant, kad 43 savivaldybėse socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimai ir joje augantiems vaikams nustato VTAT, o 45 VTAT darbe su socialinės rizikos šeimomis seniūnijų socialinio darbo organizatorių neįvardina savo socialiniais partneriais.

3. Dauguma Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) specialistų su socialinės rizikos šeimomis dirba ir prevencijoje, ir krizėje, todėl darbas yra apsunkintas ir neefektyvus, kuriam įtaką daro žmogiškųjų bei finansinių išteklių stoka. Beveik visų VTAT darbas su socialinės rizikos šeima atliekamas pagal galimybes, neužtikrinant darbo nuoseklumo ir kryptingumo. Vaiko teisių apsaugos tarnybų specialistų pareigybės priskiriamos viešojo administravimo karjeros tarnautojų grupei, nors didelė dalis specialistų funkcijų yra priskirta socialiniam darbui atlikti.

4. Darytina išvada, kad praktiškai prevencinis darbas su socialinės rizikos šeimomis nedirbamas. Nesant glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo, išlieka aktuali problema – svarbios informacijos apie vaiką ir šeimą laiku perdavimo Vaiko teisių apsaugos tarnybai problema. Tai patvirtinantis pavyzdys yra Mažeikių rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriuje 2005-12-22 įvykęs atvejis dėl vaikų paėmimo iš šeimos. Mokykla ir seniūnijos socialinio darbo organizatoriai nebendradarbiavo, todėl nebuvo laiku perduota informacija Vaiko teisių apsaugos tarnybai. Dėl šeimai laiku nesuteiktų socialinių paslaugų,

nevykdytos prevencijos, vaikai turėjo būti paimti iš šeimos ir kuriam laikui apgyvendinti vaikų globos namuose. Mažeikių atvejis patvirtina, kad daugelyje savivaldybių trūksta vaiko teisių apsaugos srityje dirbančių institucijų veiksmų koordinacijos, bendradarbiavimo.

5. Savivaldybėse nepakanka įstaigų, teikiančių socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms, neišplėtotos nestacionarios paslaugos socialinės rizikos šeimoms, auginančioms vaikus. Didesnėse apskrityse (Vilniaus, Kauno, Šiaulių) veikia daugiau nevyriausybinių organizacijų ar biudžetinių įstaigų, teikiančių socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms, tačiau Klaipėdos, Tauragės, Telšių apskrityse menkiau išvystyta socialinių paslaugų infrastruktūra. Respublikos 10 apskričių savivaldybėse per 30 socialinių įstaigų teikia socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas. Tai lemia, kad socialinės rizikos šeima, esanti krizėje, ne visada gali sulaukti pagalbos, kuri padėtų įveikti sunkumus.

6. Daugumoje miestų ar rajonų savivaldybių nėra socialinių paslaugų centrų, socialinės paramos skyrių. Tai turi įtakos, kad VTAT specialistams tenka didžiausia atsakomybė už darbą su socialinės rizikos šeimomis ir jose augančiais vaikais.

7. Daugumoje savivaldybių vaiko teisių apsaugos srityje nėra tarpinstitucinio bendradarbiavimo. Trūksta savivaldybių VTAT ir seniūnijų socialinio darbo organizatorių, kitų su vaiko teisių apsauga susijusių institucijų bendradarbiavimo. Dirbant su socialinės rizikos šeima, ne visur sudaromi specialistų, dirbančių vaiko teisių apsaugos srityje, komandos veiksmų planai, neatliekamas šeimos socialinių paslaugų poreikio įvertinimas, o VTAT sudarant vaiko laikinosios globos (rūpybos) planą ne visur dalyvauja kiti specialistai, dirbantys vaiko teisių apsaugos srityje.

VALSTYBĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS IR ĮVAIKINIMO TARNYBOS REKOMENDACIJOS

1. JT Vaiko teisių konvencija (Žin., 1995, Nr. 60-150) numato, jog kiekvienas vaikas turi teisę į saugią aplinką. Jei to negalima užtikrinti, kompetentingos institucijos turi nedelsiant imtis visų priemonių, kad būtų pašalintos vaiko teisių pažeidimų priežastys bei sąlygos. Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-12-17 nutarimo Nr. 1983 „Dėl bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo“ 22.5 punktu, Vaiko teisių apsaugos tarnyboms (skyriams) aktyviau kreiptis į atitinkamas valstybės ir savivaldybės institucijas, įstaigas dėl vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimų, dėl socialinės paramos bei reikalavimo, kad būtų pašalintos vaiko teisių pažeidimų priežastys bei sąlygos.

2. Savivaldybėms, organizuojant socialinį darbą su socialinės rizikos šeimomis, vadovautis Socialinių paslaugų įstatymu ir poįstatyminiais aktais (2006 m. sausio 19 d. Nr. X-493).

3. Būtina plėtoti socialinių paslaugų infrastruktūrą, atskiriant socialines paslaugas socialinės rizikos šeimai ir vaikui teikiamas prevencijos ir krizės etapuose.

4. Savivaldybėms, kuriose nėra socialinių paslaugų centrų, skatinti tokių centrų kūrimąsi.

5. Stiprinti prevencinį darbą su socialinės rizikos šeimomis ir vaikais seniūnijose. Kiekvienoje seniūnijoje turi būti įvestas socialinio darbuotojo etatas darbui su socialinės rizikos šeimomis ir vaikais. Teikiant socialines paslaugas šeimai, turi būti pirmiausia atsižvelgiama į vaiko interesus, įgyvendinama jo teisė į šeimą, švietimą ir ikimokyklinį ugdymą.

6. Siekiant geresnio darbo efektyvumo, Vaiko teisių apsaugos tarnyboms (skyriams) su socialiniais partneriais pasidalinti funkcijas dirbant su socialinės rizikos šeimomis prevencijos ir intervencijos metu. Aiškiai nustatyti, kokia institucija už ką yra atsakinga dirbant su socialinės rizikos šeima.

7. Vaiko teisių apsaugos tarnyboms (skyriams), kurios nėra sudariusios sutarčių, sudaryti bendradarbiavimo sutartis su socialiniais partneriais.

8. Supažindinti miestų ir rajonų savivaldybių administracijas su tyrimu ir jame pateiktomis išvadomis.
